

existence and development of educational surrounding with the aim to implement the proper training of communication. **Key words:** language acquisition, a language of education, neural networks, localization of speech-language functions, the image of the world, speech operations.

ТХОРЖЕВСЬКА Т. Д.,
Національний лінгвістичний університет,
м. Київ

УДК 37.034:27

АКТУАЛІЗАЦІЯ САМОВИХОВАННЯ МАГІСТРАНТІВ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема самовиховання є однією з фундаментальних проблем теорії виховання. Насправді не є абсолютно правильним обмежуватися тільки магістрантами або тільки потребами демократичного суспільства, коли йдеться про самовиховання. Тому в даній статті діапазон міркувань буде розширено.

Якщо говорити дуже просто про особливості демократичного суспільства, то можна сказати так: це суспільство, де всі чують усіх або принаймні намагаються почути. Разом з тим, це суспільство, де меншість підкоряється більшості, коли йдеться про інтереси громади. Крім того, це суспільство, яке вимагає мати власну точку зору і забезпечує гарантії її втілення, якщо вона не суперечить загальнолюдським цінностям. У таких умовах інфантізм дорослої людини є неприпустимим; а самовиховання, усвідомлення свого «Я» і відповідальність за свій особливий життєвий вибір є природними.

Українська громада тільки вчиться бути громадою. Ми це бачимо. Ми ще не вміємо чути один одного. Попереду складний шлях.

Що стосується магістрантів, то, безумовно, проблема самовиховання їх торкається безпосередньо хоча б тому, що випускники магістратури повинні бути вмілими організаторами процесу виховання і самовиховання студентства. Адже ми навчаємо магістрантів, що „студент є суб'єктом виховання. Вихованість потрібна самому студенту як модель власної раціональної поведінки, яка є його власною справою з формування для самого себе системи орієнтації та саморегуляції. Звідси випливає, що процес виховання у своїй основі є самовихованням, саморозвитком, самоорганізацією і самореалізацією особистості” [3, 83].

Якщо ж говорити про самовиховання у більш широкому плані, то найперше, що ми враховуємо, це існування закономірності єдності виховання і самовиховання. Це педагогічна аксіома. І тут слід розглядати два аспекти дії даної закономірності. По-перше, вихователь повинен сам бути вихованим, інакше він не зможе подати гідний приклад вихованцям. Отже, він повинен постійно самовиховуватись. Як геніального сказав Л.М. Толстой: „Виховання є вплив на серце тих, кого ми виховуємо. Впливати ж на серце можна лише гіпнотизацією, якій так підлягають діти, – гіпнотизацією, заразливістю прикладу... все або 0,999 виховання зводиться до прикладу, до виправлення й удосконалення свого життя... Я думаю, що не тільки важко, але й неможливо виховувати дітей, якщо сам поганий; і що виховання дітей є тільки самовдосконалення, якому ніщо не допомагає так, як діти... Все виховання полягає у більшому чи меншому усвідомленні своїх помилок і виправленні себе від них... „Роби, що повинен, і нехай буде, що буде” – більш за все відноситься до виховання” [7, 402 – 403].

Другий аспект: для того щоб виховання було ефективним, вихованець має бути не тільки об'єктом виховання, але й суб'єктом виховання. Це означає, що вихованець повинен паралельно з вихователем здійснювати виховний вплив на себе, тобто самовиховуватись.

Таку думку висловлювало багато вчених. Наприклад, на глибоке переконання В. О. Сухомлинського, справжнє виховання – це виховання, яке стимулює самовиховання. Сьогодні це переконання відображено у виховному принципі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Ми особисто приділяємо самовихованню студентів особливу увагу. Наведемо декілька прикладів із власної практики, які будуть корисними магістрантам – майбутнім викладачам ВНЗ, кураторам академічних груп. Наприклад, наші студенти із задоволенням виконують завдання із самовиховання при вивченні педагогіки, основ психології і педагогіки. Оскільки вони вивчають в теорії, що є самовиховання, умови, етапи, методи самовиховання, то дуже корисним є виконання такого практичного письмового завдання:

Дослідницький міні проект „Сила волі”.

Мета – дослідження сили волі.

Завдання: визначте вчинки, звички, які вам у собі не подобаються, і спробуйте втримуватися від них протягом 1-2 тижнів, наприклад, не вживати солодкого, нікуди не запізнюватися, утримуватися від грубих відповідей на зауваження батьків та інших старших, не говорити нічого поганого про інших тощо. Наприкінці кожного дня підведіть короткі підсумки, відповідаючи, зокрема, на питання: „Що сьогодні вдалось, а що – ні? Якщо не вдалось, то що стало на заваді? Якщо вдалось, то як я зміг це перебороти?”. За результатами дослідження дайте відповідь на питання: „стало для мене найскладнішим і чому?”.

Аналіз здійснених робіт підтверджує дані сучасної української педагогіки про необхідні умови самовиховання (знання себе; логічне мислення, уміння аналізувати свої дії; сила волі; наявність ідеалу; наявність здорового колективу). Саме незнання себе, невміння аналізувати свої дії призводить до того, що деякі студенти не знаходять у собі негативних рис; більшість не вміє поставити перед собою завдання, які б відображали їх особисті проблеми, і використовують завдання, поставлені викладачем. Виконання проекту допомагає їм замислитися над проблемою самовиховання, переосмислити свою поведінку, визначити, наскільки сильною є їх сила волі, що вони можуть зробити для власного самовдосконалення.

У повсякденній своїй роботі ми стикаємося й із тим, що куратори з незначним педагогічним досвідом скаржаться на те, що студенти не хочуть відвідувати виховні заходи, організовані викладачами. Ми особисто

маємо позитивний досвід організації виховних заходів зусиллями самих студентів. Як приклад наведемо організовану нами в 2012/2013 н.р. на другому курсі факультету сходознавства КНЛУ колективну творчу справу, яка вирішила два головних завдання викладача: краще засвоєння студентами педагогічної теорії та самовиховання студентів.

Для здійснення КТС нами були сформовані активи академічних груп. Перед активом кожної академічної групи було поставлено ряд завдань: 1) проаналізувати особливості групи, 2) визначити основні виховні проблеми в ній, 3) скласти характеристику групи за представленою схемою, 4) на основі отриманих даних вирішити, які виховні напрями є більш актуальними для групи, 5) сформувати робочі групи для постановки і вирішення педагогічних задач у визначених напрямках, 6) ознайомити кожну групу з результатами свого дослідження, 7) контролювати і здійснювати допомогу робочим групам у вирішенні поставлених завдань.

Описана форма організації навчання дозволила студентам проявити такі організаційні й дослідницькі здібності, які вони не проявляли протягом попереднього семестру при вивченні педагогіки. Але чи не найголовніше, чого вдалось досягти, це шире зацікавлення студентів у самопізнанні та вирішенні тих проблем групи, про які вони здогадувались, але не усвідомлювали причин і шляхів їх вирішення.

У результаті з лютого по травень 2013р. на факультеті сходознавства (у групах Фкит 15-11, Фкит 16-11, Фяп 17-11, Фяп 18-11) у рамках колективної творчої справи силами студентів було проведено такі виховні заходи:

- 1) група Фкит 15-11:
 - ✓ виховна година із застосуванням «мозкового штурму» на тему: «Проблема лідерства та конкуренції в групі»;
 - ✓ вечірка в китайському стилі;
 - ✓ дискусія на тему: «Що заважає бути нам дисциплінованими?».
- 2) група Фкит 16-11:
 - ✓ культпохід до театру (вистава «Чайка по імені Джонатан»);
 - ✓ круглий стіл на тему: «Навчальна мотивація сучасних студентів»;
 - ✓ бесіда на тему: «Гуманізм і моральність у нашому соціумі»;
 - ✓ благодійницька акція «Допоможемо дітям-сиротам».
- 3) група Фяп 17-11:
 - ✓ культпохід до Київського планетарію;
 - ✓ культпохід до Національного будинку органної та камерної музики (відвідання концерту з подальшим обговоренням на тему: «Творчість Георга Фрідріха Генделя»);
 - ✓ диспут на тему: «Статеве виховання. Проблема сексуальних меншин».
- 4) група Фяп 18-11:
 - ✓ виховна година на тему: «Японська мова у кожного в душі» (за участі запрошеного гостя – студента з Японії);
 - ✓ спортивно-оздоровчий захід із створенням відео-уроку з фізичної культури для студентів;
 - ✓ гра-тренінг, спрямована на налагодження дружніх стосунків у групі;
 - ✓ гра-тренінг «Будемо відвертими».

На наше тверде переконання, подібні до описаних та інші шляхи організації самовиховання студентів, магістрантів сприяють формуванню в них так необхідних умінь організації самовиховання учнівської та студентської молоді.

Усе вищезазначене стосувалось можливостей світських засобів самовиховання, але в даній статті акцентуємо увагу ще й на традиційних християнських засобах. Це потрібно для визначення спільного, а отже, справедливого, універсального, що ми зустрічаємо у світському й церковному підходах до самовиховання.

У теорії та практиці християнського виховання напрацьовано багато порад щодо самовиховання, а найбільше про моральне самовдосконалення. Вони багато в чому співпадають зі світськими, але, на нашу думку, є набагато глибшими, бо дають чітке уявлення про природу людських пороків.

Стисло охарактеризуємо етапи морального вдосконалення згідно із святоотцівською аскетикою. Першим етапом морального вдосконалення є відречення від світу. Це означає внутрішнє бажання відмовитися від гріхів, самозаглиблення, зосередження розуму у сфері духу. Таке зосередження на внутрішньому світі людині потрібно для здійснення самопізнання – другого етапу морального удосконалення. Цей етап необхідний для усвідомлення підсвідомих мотивів власної поведінки.

Святі отці першим, основним методом виховання називали внутрішнє або душевне творення, яке полягає у власному спостереженні людини за своєю підсвідомістю для того, щоб побороти те негативне, що увійшло в душу і що людина може ще подолати сама. Справа в тому, що святі отці розрізняли різні стадії розвитку пристрастей, то ж допоки пристрасть не заволоділа людиною остаточно, людина здатна самостійно викорінювати її. Люди повинні вчитися розрізняти пристрасті у своїй душі на початкових етапах і відкидати їх. Отці вказували на специфіку боротьби із кожною окремою пристрастю. Але акцентували на тому, що кожна людина має свою основну, більш розвинену, так би мовити визначальну пристрасть, по відношенню до якої всі інші є другорядними. Тож усвідомлення її та подолання призводить до викорінювання й підвладних їй пристрастей. Наприклад, лень, яка супроводжується заздрістю абощо.

Святі отці першопричиною пристрастей одностайно вважали самолюбство, яке разом із користолюбством та марнославством і є тими трьома основними пристрастями, які на підсвідомому рівні керують людською поведінкою і від яких походять інші пристрасті: блуд, гнів, печаль, відчай, гордість. За І. Ліствичником: «Хто благочестиво поборе перші три основні пристрасті, той поборе разом з тим і п'ять останніх» [2, 61].

Церква дає детальне роз'яснення гріхів проти кожної з десяти божих заповідей. Те, що людям здається дрібничкою, приводом для спілкування, насправді виявляється тим, із чим потрібно боротися в собі. Наприклад, про „невинну” звичку засуджувати читаємо: „У чому ж криється початок схильності до осуду? У тому, що людина не усвідомлює власних гріхів, що приховує від себе власні недоліки, що в засудженні інших знаходить найкращий засіб утаїти в собі лихе. Так, хто любить засуджувати інших за погане, про того слід зробити вірний висновок, що він своїх гріхів не бачить і не пам'ятає” [5, 848].

Не кожна людина знає, що сум, нудьга є гріхом: „Гріх смутку походить від надмірної зайнятості собою, своїми переживаннями, невдачами, і, як результат – відбувається згасання любові до оточуючих, байдужість до чужих страждань, невміння радіти чужим радостям, заздрість” [4, 524]. Отже, сум тісно пов'язаний із заздрістю, яка є не менш серйозним гріхом. Про заздрісну людину І. Златоуст писав: „Ніщо так не роз'єднує й не розриває тіла Церкви, як ненависть і заздрість, ця тяжка хвороба... заздрісник радіє не тоді, коли сам отримує, а коли не отримує інший, вважає добром для себе не власне благополуччя, а нещастя інших” [6, 308-309].

Найскладнішим етапом морального вдосконалення є наступний (третій), що полягає у вихованні почуття антипатії до пристрастей. Він, за отцями, дістав назву “ширий жаль серця” чи “творення плачу”. Річ у тім, що задоволення пороків приносить нам насолоду, тілесну радість, але в той же час, коли людина усвідомлює низькість своїх поривань, це призводить до духовних страждань, духовної печалі. Цей етап вимагає вольових зусиль і супроводжується болісними почуттями відрази до своєї пристрасті. Але водночас боротьба з негативним у собі породжує почуття радості від перемоги над собою. Тобто, людина, очищуючись, отримує духовне задоволення. У процесі морального очищення місце пристрастей у психіці займають християнські чесноти. Описане називають у християнській педагогіці внутрішнім методом виховання.

Що допомагає християнину очищатися? Це каяття. Нам сьогодні не вистачає каяття, і це має пряме відношення до проблеми самовиховання. Православних учать, що для подолання гріхів перш за все потрібно покаятися. „Коли бачиш людину, що кається і знову грішить, то розумій, що вона не змінилася в розумі своєму; тому що залишила в собі всі потяги гріховні... Недарма, покаяння (метання) – у перекладі з грецької значить зміну розуму” [4, 504-505].

Засобами підготовки до покаяння є піст і молитва, Піст і молитву називають основою життя православного християнина. „Помиляється той, хто вважає, що піст лише в утриманні від їжі. Істинний піст, – учить святий Іоанн Златоуст, – є відхід від зла, приборкання язика, відкладання гніву, угамування похоті, припинення обмови, брехні й клятвопорушення” [1, 53].

На завершення слід зазначити, що сучасне українське суспільство є достатньо демократичним, щоб дозволити учасникам виховного процесу використовувати як надбання світської педагогічної науки, так і віковічну мудрість релігійної педагогіки. Чим ширшими й глибшими будуть пізнання організаторів виховання учнівської та студентської молоді про особливості самовиховання та шляхи його досягнення, тим успішнішими можуть бути результати.

Література

1. Азы православия. – К.: Изд-во УАННП «Феникс», Изд-е Свято-Успенской Киево-Печерской Лавры, 1999. – 96 с.

2. Вихрущ А.В. Основи християнської педагогіки / А.В. Вихрущ, В.М. Карагодін, Т.Д. Тхоржевська. – Тернопіль: Освіта, 1999. – 166 с.
3. Кудіна В.В. Педагогіка вищої школи / В. В. Кудіна, М. І. Соловей, Є. С. Спіцин. – [2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Ленвіт, 2007. – 194 с.
4. Покаяние и исповедь на пороге XXI века / Сост. Ведяничев В.П. – СПб.: «Общество святителя ВАСИЛИЯ ВЕЛИКОГО», 2000. – 736 с.
5. Попов Е., протоиерей. Нравственное богословие для мирян (в порядке десяти заповедей Божьих): В 2 т. – СПб, Изд. 2-е, книгопродавца И.Л. Тузова., 1901. – Переиздание Спасо-Преображенского Мгарского монастыря Полтавской епархии. – Т. 2 – 542 с.
6. Святитель Иоанн Златоуст. Избранные беседы. – М., Православное братство святого апостола Иоанна Богослова, 2001. – 464 с.
7. Толстой Л.Н. Педагогические сочинения. 2-е изд., доп. – М.: Учпедгиз, 1953. – 443 с.

Тхоржевська Т.Д. Актуалізація самовиховання магістрантів у демократичному суспільстві.

Анотація. Автор розкриває власний досвід організації самовиховання студентів ВНЗ. У статті також розглядаються деякі питання теорії самовиховання з точки зору світської та традиційної християнської педагогіки. **Ключові поняття:** самовиховання, демократичне суспільство, КТС, етапи морального вдосконалення, пристрасті, боротьба.

Тхоржевская Т. Д. Актуализация самовоспитания магистрантов в демократическом обществе.

Аннотация. Автор раскрывает собственный опыт организации самовоспитания студентов ВУЗа. В статье рассматриваются также некоторые вопросы теории самовоспитания с точки зрения светской и традиционной христианской педагогики. **Ключевые слова:** самовоспитание, демократическое общество, КТД, этапы нравственного усовершенствования, страсти, борьба.

Tkhorzhevskaya T. D. Urgency of magister self-upbringing in the democracy society.

Annotation. The author shows the own experience of student's self-upbringing organization. In the article two points of view on some questions of the self-upbringing theory – scientific and traditional Christian – are introduced. **Key words:** self-upbringing, democracy society, CCA, the stages of the moral improvement, passions, fight.

МАЙБОРОДА В.К.,
Інститут вищої освіти НАПН України,
м. Київ

УДК 378:37.013.3

УТОЧНЕННЯ Й ІДЕНТИФІКАЦІЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Постановка проблеми. Проблема формування професійних компетентностей викладачів вищої школи є однією із складних та актуальних у суспільстві, що глобалізується.

Світові глобалізаційні процеси, як про це слушно зауважує професор А.І.Кузьмінський [16], нова філософія освіти настійно вимагають інтерактивних інноваційних підходів до розвитку й саморозвитку особистості майбутнього фахівця. І суспільні, і державні, і особисті інтереси в майбутньому зможе задовольнити тільки людина нової формації, у якій гармонійно розвинені інтелектуальна й почуттєва сфера, яка б легко й вільно відчувала себе патріотом своєї країни і громадянином світу, ґрунтовно знала досягнення національної культури й володіла надбаннями світової культурної скарбниці, училася протягом усього життя. Тільки за таких умов особистість може ефективно функціонувати, повноцінно реалізувати себе в сучасному полікультурному просторі, змінювати власне суспільне буття на краще. Усе це має забезпечити вища школа, а конкретно реалізувати вищезазначене завдання покликані її науково-педагогічні працівники.

Як наголошено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, сучасний ринок праці вимагає від випускника не тільки глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян [25].

Невиправдано принижується й знецінюється сьогодні роль викладача окремими вченими й представниками громадськості. Не можна погодитись із думкою Г.Горбачова про те, що нові інформаційні технології вже у недалекому майбутньому змінять характер навчання й виховання молодого покоління, що педагогіка стане дистанційною. Не виключено, – запевняє він, – що такий підхід зробить зайвими університети, школи й дитячі садки, що донести до вихованця слово наставника зможе й комп'ютер [7]. На думку американця П.Гудмена, молодь має виховувати вулиця: кафе, магазини, парк, підприємство, засоби масової інформації [16, с. 18]. Дивує такий механістичний підхід. Ніколи, навіть найдосконаліша машина, засоби інформації не зможуть замінити особистість, живе слово викладача. Шкода, що цю думку підтримують й окремі вітчизняні вчені.

Принагідно відзначити, що сьогодні викладач університету виступає як ключовий суб'єкт модернізації вищої освіти. Він повинен мати належні морально-духовні, соціальні й педагогічні якості, володіти глибокими професійними знаннями, психолого-педагогічними уміньми, педагогічною і психологічною технікою [16].

Аналіз досліджень і публікацій. Цікавий блок проблем, пов'язаних із викладачами вищої школи, зокрема й університетів, порушують у наукових працях вітчизняні й зарубіжні вчені: А.Алексюк [2], В.Алькема